

МиТБОид предавања

4. блок 6. март 2020.

Испитна питања обухваћена 4. блоком предавања

34. Традиционална размишљања о безбедности
35. Критичке теорије безбедности
36. Копенхашка школа
37. Глобализација и циљеви глобализације као вредности
38. Савремени облици угрожавања безбедности
39. Безбедност заједнице
40. Јавна безбедност (наметање права)
41. Национална безбедност и одбрана
42. Научна методологија у пројектовању система безбедности
43. Анализа садржаја
44. Индуктивни и дедуктивни приступ
45. Експеримент и модални експеримент
46. Процена

Садржај 4. блока

Одељак „Модел процес реструктурирања савремених система безбедности“ обухвата схватања о вредностима које треба штитити као основ по којем је могуће спроводити усклађивање система безбедности са потребама. У том оквиру помињемо: Традиционална размишљања о безбедности; Копенхашку школу безбедности; Глобализацију и циљеве глобализације као вредности и Савремене облике угрожавања безбедности.

Друга глава, посесбни део, „Начини деловања система безбедности“ почиње уводним одељцима. „Општенаучне методе које се користе у систему безбедности“ и „Научна методологија у пројектовању система безбедности“. У одељку „Општенаучне методе које се користе у систему безбедности“ представљају се функције (задаци) које би модел система требало да остварује, како би се постизала *безбедности заједнице, са асикџа љрава* и друштвеног уговора; наметања права (јавна безбедност) и опстанка и заштите основних вредности (национална безбедност и одбрана).

У одељку „Научна методологија у пројектовању система безбедности“ представљају се основне научне методе које се користе у спознаји ризика, претњи и изазова у моделу система безбедности. У том контексту се користе: анализа садржаја, индуктивни и дедуктивни приступ, методе моделовања, експеримент, модални експеримент, теорија одлучивања и безбедносна процена

МиТБОид предавања

4. блок

6. март 2020.

Модели процеса реструктурирања савремених система безбедности

1. Традиционална размишљања о безбедности и њеном запоседању стварности усредсређују се на однос једне државе наспрам друге, у поретку моћи који је одређен односом претњи и способности да се на претње одговори. Безбедност је описивана искључиво војним појмовима, а кључне одреднице представљали су рат и пораз. У таквом систему, изражено је непрекидно надметање у моћи и уравнотежавању снага, као и неизбежно понашање у обрасцу безбедносне дилеме. Референтни објекат безбедности је држава, а односи између држава су у стању анархије, јер не постоји никакав ауторитет или влада која поседује систем принуде, да регулише односе и правила у систему међународних односа. Држава своју моћ и безбедност изводи из сопствене војне снаге и слабости противника. По заговорницима овог мишљења, систем међународних односа је у основи непромењен и државе самостално уређују своје односе у међусобној борби на светској сцени. Традиционалисти сматрају да ратови избијају пре свега због империјалистичких тежњи, али и као резултат уравнотеживања снага и понашања недемократских режима. Они заговарају да се до мира може доћи кроз успостављање система колективне безбедности и развој трговине и отвореног тржишта. Да би се то остварило нужно је успостављање светске координације уместо надметања и сукоба, приклањајући се самоограничењу, умерености, компромисима и миру.

2. Критичке теорије безбедности обухватају широк спектар разматрања безбедности. Критички приступ безбедности почива на три основне идеје: 1. да је безбедност изведен концепт (шта се доживљава као претња, шта или кога треба заштитити од претњи, на основу чега се дефинише безбедност); 2. да војна сила није једина могућа претња; 3. да држава није једини ни главни референтни објекат безбедности. Критичке теорије одражавају приступ односима између субјеката безбедности које у средиште стављају појединце и друштвене групе, а посебно невојне видове безбедности и недржавне субјекте. У оквиру тог приступа истичу се следећи праваци: социјални конструктивизам; постмарксизам; безбедносна критика; мировне студије; постмодернизам.

- Социјални конструктивисти сматрају да одлике међународног система пресудно одређују понашање држава, а да структура представља производ не само материјалних чинилаца моћи, него је у већој мери одређена друштвеним односима.
- Постмарксизам уместо државе у центар безбедности ставља појединца и друштвене групе (класе).
- Безбедносне критике налазе да су људи изложени не само ратној претњи, већ и претњи глади, сиромаштва, политичког угњетавања

МиТБОид предавања

4. блок

6. март 2020.

и уништавања животне околине, те да безбедност треба разматрати у пет различитих области, које не функционишу изоловано: војној безбедности (која се тиче два узајамно дејствујућа нивоа оружних офанзивних и дефанзивних способности држава и перцепције намера од стране држава једних према другима); политичкој безбедности (која се односи на организациону стабилност држава, система власти и идеологије које им дају легитимитет); економској безбедности (која се односи на приступ ресурсима, финансијама и тржиштима неопходним да се одрже прихватљиви нивои благостања и државне моћи); социјалној безбедности (која се тиче способности друштва да репродукују своје традиционалне обрасце језика, културе, заједништва, верског и националног идентитета и обичаја унутар прихватљивих еволутивних услова); безбедности човекове околине (која се односи на одржавање локалне и планетарне биосфере као суштинског система подршке од којег зависе сви други људски пројекти). Референтни објект безбедности је појединац, а не држава.

□ Мировне студије се ослањају на политичке науке, историју, социологију, антропологију, теологију, филозофију, психологију, и друге науке. Установљене су да се: 1. разумеју узроци оружаних сукоба; 2. развије начине за спречавање и решавање ратних сукоба, геноцида, организованог криминала, тероризма, тешких кршења људских права; и 3. изгради миран и праведан система и друштво.

□ Постмодернисти наглашавају важност идеја и дискурса у размишљању безбедности. Желе да замене реализам са „комунитарним вредностима“ и да преобликују дебату о глобалној безбедности.

3. Прихватање људских групација као референтних објеката безбедности предлаже тзв. Копенхашка школа. То би био посебан облик безбедности, применљив на колективне, а недржавне референтне објекте. Претње безбедности државе могуће на три начина: а) могућа претња идеји државе (национализам); б) физичкој основи државе (њеном становништву и њеним ресурсима); в) институционалном изражају државе (њеном политичком систему). Тако се долази до разликовања три врсте проблема: (а) неполитизовано питање, које није предмет државне акције те није укључено у јавну расправу; (б) политизовано питање, којим се поступа унутар стандардног државног политичког система; и (в) секуритизовано питање, за које је потребна хитна акција државе изван стандардног политичког система. Ту долази до остварења модела секуритизације, у две фазе. У првој фази спроводитељи секуритизације (политичари, владе или лобисти) проглашавају референтни објект угроженим. Референтни објекти могу бити државе, национална привреда, друштвени идентитети, природна станишта итд. Друга фаза секуритизације обухвата уверавање

МиТБОид предавања

4. блок

6. март 2020.

релевантне публике у стварну угроженост референтног објекта, те је она кључна за цео концепт. Без способности уверавања, било каква ванредна акција не би била легитимна, те је дискурс кључан у спровођењу секуритизације. Копенхашка школа је посебно успешна у развоју концепта који је пронашао место у разматрању међународне безбедности.

4. Политички, економски и војно најмоћније државе света, на челу са САД-а, носиоци су глобализације и промовишу циљеве глобализације, који наводно представљају њене вредности: а) повезивање држава; б) отварање тржишта; в) борба против ратова; г) борба против производње нуклеарног, хемијског и биолошког оружја; д) борба против сиромаштва; њ) једнакост међу људима; е) слободан проток робе, људи и капитала итд. Глобалистички приступи безбедности представљају правац који пажњу наизглед усмерава на глобалну заједницу. Данас, густа мрежа глобалног економског система, глобалних финансија, комуникација и информација, међународних мултинационалних и транснационалних субјеката и глобална култура у настајању повезују људе мимо државних граница.

Новообликована безбедносна архитектура условила је друштвене и политичке промене, које су у јединству са променама у националној, регионалној и међународној безбедносној ситуацији. Током Хладног рата, национална безбедност је афирмисана као темељна категорија безбедности, са два основна питања: ко је референтни објекат безбедности и који су нужни услови за безбедност? Суштинска разлика савремених виђења безбедности огледа се у томе да се безбедност више не доводи искључиво у везу са државама, већ да тај феномен обухвата много више области. Савремени концепт безбедности укључује и појединце и глобалну заједницу. Измењени контекст безбедности крајем 20. и почетком 21. века је условио:

- ширење домена безбедности од државе према другим референтним објектима и субјектима безбедности (као што су појединци, друштвене групе, друштво, међународно и глобално окружење);
- шире посматрање природе претњи као извора небезбедности;
- шире одређивање субјеката који су одговорни за постизање, очување и унапређење безбедности; и
- утврђивање ширих стратегија (поступака, начина и средстава) којима се може достићи, очувати и унапредити безбедност на свим нивоима.

Рат више није концептуално доминантни облик угрожавања. У врху извора угрожавања долазе: слаба економија, угрожавање животне средине, елементарне непогоде, распродаја друштвеног богатства и криминал. Синоним за савремени концепт безбедности је концепт интегралне безбедности. Једна од тема која се појавила након хладног рата била је удаљавање од традиционалних безбедности. Безбедносни изазови више не подразумевају само одбрану територије, већ и посвећивање пажње на: људска права, политичку стабилност и демократију, културни и верски идентитет, социјална

МиТБОид предавања

4. блок

6. март 2020.

питања, загађење животне средине, миграцију становништва. У контексту безбедности и спречавања сукоба, ова питања се односе на ново значење безбедности и њено место у светској политици. Концепт интегралне безбедности, упоредо са традиционалним аспектима, под безбедност стављају, нарочито социјеталне, еколошке и економске аспекте безбедности, како би одговорили на бројне изазове, ризике и претње са којима се суочава човечанство. Концепт сарадње у безбедности је заправо један идеалистички приступ, са четири прстена су: индивидуална безбедност, колективна безбедност, колективна одбрана и унапређење стабилности.

Процес успостављања глобалног поретка довео је до израженог дефицита у сфери безбедности, која настоји да обухвати интерес појединаца и друштвених заједница и посматра се као једна од важних потреба индивидуе. Представа да ће крај Хладног рата довести до слабљења глобалног насиља и наступања периода стабилности и мир, међутим, испоставила се утопистичка. Очите противуречности између учесника светске политике изнедриле су нове претње, изазове и ризике за све субјекте међународних односа. Много шири обим изазова, ризика и претњи доминатно невојне природе је довео до тога да се не може апсолутно тврдити који су све потенцијални облици и извори угрожавања његове безбедности ни за један објекат безбедности.

II - НАЧИНИ ДЕЛОВАЊА СИСТЕМА БЕЗБЕДНОСТИ

Општенаучне методе које се користе у систему безбедности

Систем безбедности је постао саставни део људских активности у скоро свим областима, од стварања богатства до окупљања за слободно време или живот. Како би се осигурала заштита и безбедност лица, имовине, информација и заједнице неопходни су функционални аспекти безбедности. Овај задатак се у процесу пројектовања безбедности дефинише тако што се задају питања разлога ангажовања субјеката у система: (1) који је проблем или потреба; (2) ко има проблем или потребу; (3) зашто је проблем важно решити.

МиТБОид предавања

4. блок

6. март 2020.

Безбедност је вишедимензионална и у концепту и у примени; али њену природу можемо одредити и разумети када се посматра из перспективе контекста. У том делу, процес дизајнирања модела безбедности обухвата дефинисање проблема или потребе и прикупљање информација о контекстима, пре успостављање циља дизајна и даљег дизајнирања модела.

Са функционалног аспекта, безбедност може подразумевати обезбеђење заштићеност од сиромаштва; против крађе или шпијунаже; стабилно, ометања или повреде (односно без страха од таквог поремећаја или повреде); људи, информација и средстава за личну или заједничку добробит; националну безбедност и одбрану државе од спољне претње, коришћење силе за контролу грађана; јавни ред и мира; спречавање криминала, сигурне технологије, губитака, као и управљање ризицима. Све ово се може перципирати као функција безбедности, али таква разноликост ствара могућност развоја друштва без јасног поимања безбедности, у коме стога на систем утичу ужи интереси више заинтересованих страна.

Аспекти безбедности произилазе природе безбедности, због чега је у процесу дизајнирања модела потребно разликовати да технолошка безбедност представља објективни аспект, безбедност индивидуа субјективни аспект, а национална безбедност (као и безбедност међународних система симболички аспект. Поред аспеката, потребно је разликовати концепте заштити од опасности које потичу споља или изнутра, из чега проистиче нагласак на заштиту од претњи или ризика за безбедности односно у односу на намере и могућност да се проузрокује штета споља, или на сигурност у односу на заштиту од унутрашњих процеса. Прихватљивост ризика, у контексту заштите, одређује се око три битне поставке: (1) ризик је, најопштије посматрано, мање прихватљив када је наметнут од спољних чинилаца над којима се нема или има мала контрола, услед чега се последично не може контролисати изложеност; (2) ризици који произилазе из препознатљивих активности нису прихватљиви, зато што је неко крив; и (3) једноставне вероватноће нису адекватне за реакцију на инциденте различите величине, зато што неки догађаји добијају више пажње него догађаји са већим последицама.

Безбедност заједнице

□ Право и друштвени уговор

Данашња друштвена конструкција, феноменолошки се одређује као друштвени уговор између индивидуе и националне државе. Друштвени уговор је основни аспект који је одредио и обликовао шири концепт безбедности, у коме индивидуе предају нека од својих права зарад заштите од стране своје националне државе, а заузврат подржавају нацију. Заједница као целина дефинише очекивања кроз свој нормативни поредак. Друштвене норме артикулише право, које представља темељ. Ако индивидуа или група делују изван тих норми, сматра се да крше друштвени уговор и тиме и право. Одржавање друштвеног уговора изискује реакцију, у виду

МиТБОид предавања

4. блок

6. март 2020.

дефинисане јавне безбедности или, чешће, јавног реда и мира (стабилности). У том смислу, безбедност представља резултат друштвеног уговора.

□ Јавна безбедност (наметање права)

Главна функција јавне безбедности је да у заједници одржи прихваћено понашање, законе и прописе и да штити ширу јавност националне државе. Јавна безбедност се често сматра обликом сигурности и развијена је заједно са другим областима безбедности. Важно је имати у виду да безбедност одражава друштво и има за циљ да задовољи потребе свог друштва.

□ Национална безбедност и одбрана

Када су групе постале нације, морале су бити заштићене и проширене, те безбедност има паралеле са одбраном, мада одбрана не може изричито одредити сигурност. Ново глобално окружење, са интензивираним глобализацијом и приступом светским информационим мрежама које су додатно спојиле одбрану и безбедност, делом је подрило традиционалну националну државу. Класично гледиште безбедности у одбрани односи се на опстанак националне државе и очување њеног суверенитета. Око овог гледишта формиране су дефиниције које су више посвећене редефинисању политичких агенди држава. Одбрана се често обухвата безбедношћу, попут на пример све веће конвергенције у реаговању на изазове националној безбедности. Насупрот таквој конвергенцији је чињеница још увек великог броја различитих државних агенција које могу реаговати на те изазове.

Национална безбедност и одбрана

Практично проширење безбедности националне државе је државна безбедност. Државна безбедност обухвата и покушава да интегрише различите домене безбедности попут одбране, националне безбедности, јавне безбедности, па чак и приватне безбедности. Такође се интегришу делови подсистема за реаговање у случају катастрофа, попут ватрогасних и хитних медицинских средства као и други делови државног апарата као што су обавештајне агенције.

Научна методологија у пројектовању система безбедности

Процес дефинисања система почиње са одређивањем граница система. Тај задатак се, у сложеним системима, разлаже на више подсистема. Први корак је прикупљање улазних докумената и (аналитичких) референци. Након тога се систем дели на саставне делове којима се задају њихове функције, у виду задатака. Функционално дефинисање модела поставља се у односу на питање могућег узрока, односно изискује дедуктивне методе за функционално моделирање.

Политика безбедности се спроводи правно уређеним поступањем државних органа. Пре свега се ради о делатности извршне власти и специјализованих служби из одређених области, које заједно чине

МиТБОид предавања

4. блок

6. март 2020.

структуру јединственог система. Након што, начелно, грађани, преко својих представника у скупштини утврде основне смернице и одреде оквир развоја система и политике у одређеној области, постављеним циљевима се постављају будућа квалитативна и квантитативна стања према којима се покрећу, усмеравају и воде све дугорочне активности. На пример, политика националне безбедности је нижи облик државне политике којом се регулише важан сегмент друштвене стварности, попут безбедности грађана и њихове имовине, Сваки ниво политике нижи од опште политике може имати сопствене ниже нивое. Тако се појављује политика одбране, као елемент политике националне безбедности који обједињује основне идеје, циљеве, начела, опредељења и механизме којим држава обезбеђује функцију одбране. Она омогућава креирање одговарајућих унутрашњих и спољних политичких и економских, друштвених, војних и других услова и механизма за одбрану. Постоји и политика унутрашње безбедности, која је усмерена на заштиту уставног поретка и демократског политичког система. Исто је могуће опазити и у другим областима државних послова.

Анализа садржаја

У систему безбедности врло је значајна улога анализе докумената, односно њиховог садржаја. Анализа садржаја има могућност да црпи теоријско утемељење из теорије наука које описују идентичне појаве. Епистемолошка основа анализе садржаја се не заснива и не задржава само на теорији дисциплине којој припада предмет посматрања, већ и на теоријама и пракси других дисциплина у којима је примена ове методе дала одрживе резултате. Осим ради истраживања и праћења извесних појава од утицаја на креирање система безбедности, користи се и планирање и израду стратегија и доктрина безбедности, као у аналитичком раду који се примењује у свим сегментима и активностима система одбране и безбедности.

Примена анализе (садржаја) докумената у безбедносној аналитици односи се на анализу извора, исказа и података током процеса рада институције, а не само делимично и по одређеним питањима. На избор врсте закључака у безбедносној аналитици утиче више одлика, од којих је посебно важно постојање категорије расположивих података о конкретној угрожавајућој појави. Друга важна категорија се односи на намену, сврху и циљеве безбедносних извештаја. Својства безбедносних података зависе од метода и техника њиховог прикупљања и њихове успешне примене.

Приликом примене анализе садржаја у области безбедности, овај метод се користи у свом сложенем облику, при чему се кључно да се квантитативни део и квалитативна анализа разликују само формално, будући да се квалитативна техника не примењује само оцену својстава докумената (квалитета), нити се квантитативна техника анализе бави само учесталашћу одређене јединице посматрања (количинама). Код практичне примене овог метода у обавештајно-безбедносној аналитици важна је употреба кодификованих инструмената. Аналитички рад има практичну

МиТБОид предавања

4. блок

6. март 2020.

примену, и његови резултати служе за доношење важних одлука у име целог колектива.

Индуктивни и дедуктивни приступ

Приликом истраживања безбедносних појава, у извођењу закључака на основу прикупљених података методима анализе садржаја и статистичког метода прикладно је користити индуктивни приступ. Подаци изведени индукцијом спадају у податке који су само вероватни и стога мале поузданости.

У систему безбедности је врло значајна улога дедуктивне методе, будући да се у безбедносној аналитици често прибављају подаци о веома сложеним друштвеним и међународним појавама приликом закључивања се користи дедуктивни приступ.

Методе моделовања

Основну карактеристику моделовања, као опште научне методе, чини виши квалитативни ниво јединства теорије и праксе у односу на статистички метод. Моделовање обухвата како чулно представљање и физичко подражавање тако и свако психичко представљање, чак и замишљање било ког предмета или појаве.

Полазећи од тога да моделовање представља саставни део сваког процеса људског мишљења, под тим појмом се подразумева „рационалан, систематски, сложен поступак одговарајућег представљања битних одредаба процеса, појаве односно друштвених стварности или замисли као целине“. У том поступку се нови појмови формирају помоћу већ познатих појмова. Уочавање и појмовно или физичко представљање битних чинилаца појаве која се истражује саставни су део процес моделовања. При моделовању друштвених појава неопходно је уважавање начела универзалности предмета моделовања, односно да се сваки предмет истраживања може моделовати; начела разноврсности модела, односно да се сваки предмет или систем може моделовати на различите начине и начела прототипности и егземплярности. Процес моделовања је фазан, у смислу да га чине сукцесивне фазе: дефинисање потреба и сврсисходности израде модела, избор предмета моделовања, избор врсте и типа модела, избор средстава моделовања, избор сарадника у изради модела, пројектовање модела и његова израда, тестирање модела и његова евентуална дорада и представљање и употреба модела.

Метод моделовања је теоријско-емпиријски. У његовој основи су методе типологизације, апстракције и конкретизације. Међутим, при моделовању се користе се и остали основни методи.

Експеримент

Када се говори о научном експерименту, као основној и најзначајнијој форми стицања научног сазнања, под њим се подразумева „планско, организовано и методско произвођење и извођење или само мењање појавних процеса, у циљу открића непознатих чињеница, својстава и односа појава, и у циљу проверавања хипотеза о тим чињеницама и

МиТБОиД предавања

4. блок

6. март 2020.

њиховим својствима“. Методолошко-технички, експеримент прставља „планско посматрање појава, које се вештачки изазивају у одређеним повољним условима, са циљем да се проуче односи између чинилаца појаве“. Експеримент је начин прикупљања података непосредним опажањем.

Као облик „ex post facto“ експеримента или прогностичког експеримента може се применити симулациони експеримент. Тај експеримент се изводи на тај начин што се у њему користе познати подаци или научно засноване процене о својствима неке појаве, најчешће помоћу рачунара, у претпостављеним функцијама циља ради формирања представа о могућој ситуацији и понашању. Резултат симулационог експеримента је „скуп тачака, тј. вредности зависних променљивих за поједине вредности независних променљивих (време)“.

Модални експеримент

Моделовање се може примењивати као општа теорија друштвено-политичких односа, систем програмских, политичких, правних и других норми и као одређени степен остварења у пракси, односно као модални експеримент. Модални експеримент може да има двојако значење - да буде емпиријски и практичан, или теоријски и мисаони. Сваки модални експеримент је истовремено процес: селекције, варирања и вредновања. У суштини, модални експеримент је развијена процедура доказивања и оповргавања, која, углавном, има три фазе. Прва фаза садржи тезу или основну (почетну) замисао; у другој фази излажу се позитивни и негативни аргументи, који подразумевају селекцију, варирање и вредновање, а трећа фаза обухвата конституисање ваљаног система модела.

Развој система безбедности планира се на краткорочном, средњерочном и дугорочном нивоу. Буџетирање система безбедности одређено је процењеним будућим изазовима, претњама и ризицима, као и најновијим научно-технолошким достигнућима. Анализом постојећег система безбедности, безбедносних изазова, ризика и претњи, као и финансијских могућности, може се пројектовати одговарајући модел, на којем је могуће применити модални експеримент.

Концептуални модел система безбедности пружа могућност за израду и проверу теоријског модела експерименталном симулацијом ризика, ангажовањем елемената система безбедности и предузимањем других акција у структурирању система безбедности, а ради превентивног, ефикасног деловања усмереног на отклањање могућих претњи по безбедност Републике Србије. Такав алгоритам претпоставља постојање безбедносне претње по државу Србију која узрокује доношење одлуке за ангажовање снага система безбедности од стране надлежних државних органа, ради ефикасног отклањања безбедносне претње, појачане дипломатске активности...

Теорија одлучивања

МиТБОид предавања

4. блок

6. март 2020.

Моделовање структуре система безбедности, који би био ефикасан у складу са проценом безбедоносних претњи, утврђених применом одговарајућих научних метода и техника, од пресудног је значаја за политичке одлучиоце. Решавање тог проблема кроз експериментисање на моделу, чије су експерименталне променљиве операционализоване, могуће је помоћу различитих метода теорије одлучивања.

Систем безбедности садржи подсистеме и елементе који су интеракцијски повезани на општем, посебном и појединачном нивоу. Разлике у оквирима општег захтевају уважавање посебности у истраживању појединих елемената потенцијалног система безбедности државе. То је логичка парадигма која је присутна и у разматрању потенцијалног система безбедности применом модалног експеримента, као метода који омогућава обједињавање теорије и праксе на вишем нивоу, односно кроз који аксиоматски општи теоријски поступци налазе своју практичну примену и проверу.

Процена

Појам процене, најшире схваћен, подразумева одређење или утврђивање вредности о нечему, о некој области деловања. У епистемолошком смислу, користи се за означавање мишљења или суда о својствима, вредностима и нечему што је значајно за неку област деловања. Процена је посебан вид објашњења безбедносне појаве. Она се не зауставља на објашњењу узрочно-последичних веза у појави и појаве са светом. У њој настоје да се објасне и друге унутрашње и спољне везе одређене појаве, али и однос и снага тих веза и односа који појаву усмеравају у одређеном правцу и утичу на њен карактер, облике испољавања и последице.

Процена се одређује као обавештајни документ вишег степена који настаје у процесу свестраног и темељитог проучавања релевантних информација добијених из обавештајних и других извора, као и свих елемената и чинилаца који су значајни за област стратегијске и обавештајне делатности. Према доктринарним документима, безбедносна процена систему командовања треба да се обезбеди поуздане податке (информације) за одлучивање о намераваним акцијама (операције). Предмет обавештајне процене је анализа противникове ситуације и оцена његових способности, вероватних намера и тока акција у одређеном времену. Процес стварања процене обухвата анализе појединих ситуација, али и целокупне ситуације.

У доктринарним документима која се односе на супротстављање тероризму, безбедносна процена се одређује као континуирани процес прикупљања и проверавања свих расположивих информација у поступку идентификације терористичких циљева.

Безбедносна процена ситуације подразумева анализу одређених чинилаца који, појединачно и скупно, утичу на степен безбедности, због чега се сматра и као први и основни корак у планирању

МиТБОид предавања

4. блок

6. март 2020.

безбедносних мера и постављању организационе структуре која треба да спроведе прописане мере и поступке.

Процена је, најопштије посматрано, низ аналитичких и логички мисаоних процеса. Методе и етапе у реализацији могу да се мењају у зависности од утицаја који потичу од предмета процењивања. У закључном делу процене исказује се прогноза будућих понашања, тј. активности носилаца угрожавајућих делатности и задаци целокупног система безбедности у супротстављању таквој делатности. Она треба да укаже на главне безбедносне проблеме због чијег се решавања прописују безбедносне мере и процедуре и доносе безбедносни планови. Од квалитета процене зависи квалитет целокупног система безбедности. Безбедносна процена је и мисаони процес у којем треба, на основу анализе безбедносних података, да се предвиди могући развој безбедносне ситуације у будућности. Таква процена је, дакле, основ за правовремено планирање и организовање, и омогућује предузимање превентивних мера пре самог догађаја. Процес доласка до процене има одређене одлике: (а) интердисциплинарна истраживања, (б) хеуристичко усмерење, (в) недоступност неопходних (потребних) података, (г) истраживање малих случајева (догађаји) с великим утицајем, (д) специфична и применљива истраживања.

Као значајна радна функција, стварање безбедносне процене намеће одређена правила понашања: објективност, систематичност, потпуност, тајност, благовременост и прогностичност. Ради се, истовремено, о начелима процеса стварања и коришћења безбедносне процене. Поред тога, начела представљају синтезу одредаба закона и других нормативних аката којима се одређује поступање служби безбедности, али и искуства из досадашње праксе. Постоји неколико кључних поступака у процесу доношења поуздане процене: 1) дефинисање проблема, 2) стварање хипотеза, 3) прикупљање информација, 4) оцена хипотеза, 5) избор највероватније хипотезе и б) текуће праћење нових информација. С обзиром на методологију и структуру израде, структуру општих безбедносних процена, чине следећи елементи: (а) општи концепт безбедносне процене, (б) анализа стања релевантних безбедносних појава, (в) утврђивање стања безбедности, (г) доношење закључака са оценом стања безбедности, (д) прогноза кретања стања безбедности, (ђ) безбедносни задаци.

Безбедносна процена се обавља ради правовременог планирања и предузимања мера против разноврсних облика угрожавања безбедности. Њена основна вредност је у минимизирању неизвесности, односно она је елемент за дефинисање важних чинилаца при утврђивању одлуке. Вредност предвиђања је у томе да се на основу онога што је утврђено анализом сагледају нужност и вероватноћа онога што ће се десити.

МиТБОиД предавања

4. блок
6. март 2020.

ВЕЖБА (НИЈЕ У ИСПИТНИМ ПИТАЊИМА)

Модел система безбедности Србије

Конкретан модел система безбедности полази од различитих полица. Те политике су одређене у сарадњама националне безбедности, одбране, борбе против тероризма, борбе против организованог криминала, нејојода, индустријских несрећа, епидемија и слично, са сарадњама доктринарно, правно-нормативно и организационо-функционалног аспекта. Из сарадњама докумената се даље операционализују подсистеми система безбедности (на пр., за војску – војне доктрине, правила и уједињавања, а за остале елементе система, документи у складу са њиховим функцијама и надлежностима у систему безбедности).

На сарадњама система безбедности Републике Србије уједиње више политика савезне политике земље: чланство у Партнерству за мир, војна неутралност, сарадња са НАТО, сарадња са Русијом... Уз то су и одређење за чланство у ЕУ, развијање сарадње са суседним државама, као и јачање регионалне сарадње. Та одређења дефинишу носиоци законодавне и извршне власти.

Сарадњама система безбедности чине управљачки и извршни део.

Управљачки део чине Народна скупштина, председник Републике и Влада. Извршни део чине Министарство савезних послова, Министарство финансија, Министарство одбране, Министарство унутрашњих послова, Министарство правде и остала министарства.

Органи управе остварују најповољније сарадњама безбедности кроз институције власти. Функције управљања системом су: планирање, организовање, наређивање, координација и контрола и реализују се у складу са Уставом, законом и другим прописима. Народна скупштина остварује управљачки уједињај на све делове система безбедности уставоворном и законодавном делатношћу. Она одлучује о рату и миру, врши контролу рада Владе и других органа. Председник Републике Србије командује Војском, у складу са Уставом и законима. Влада управља министарствима и институцијама у домену националне безбедности. Она предлаже и реализује политику националне безбедности, усмерава и контролише функционисање система, обезбеђује материјална средства, управља делатношћу државних органа, организација, установа, физичких и правних лица у области остваривања националне безбедности и обезбеђује реализацију међународних уговора и споразума у области националне безбедности.

У моделу је предвиђено да министар савезних послова, одбране, унутрашњих послова, финансија, директор БИА, ВБА, ВОА и министар за ванредне ситуације подносе извештаје о сарадњама безбедности из свој делокруга Народној скупштини и Влади. Остала министарства, по захтеву Владе и Народне скупштине, или по указаној потреби, подносе извештаје из њихове надлежности о питањима из области безбедности.

Субјекти безбедности у моделу су: војска, полиција, службе безбедности, приватне агенције за обезбеђење, службе цивилне сигурности (социјална и здравствена заштита, ПИО, царина, васпитање и образовање).

Ради остваривања цивилне контроле над системом безбедности постоји Одбор Народне скупштине за одбрану и безбедност, која може да формира анкетни одбор о појединим појавама и догађајима.

МиТБОид предавања

4. блок

6. март 2020.

Ради усмеравања активности, координације рада о свим питањима безбедности у Републици Србији, формиран је Савет за националну безбедност, у чији састав улазе председник Републике, председник Владе, министар одбране, министар унутрашњих послова, министар правде, начелник Генералштаба ВС и директори служби безбедности (БИА, ВОА и ВБА). У саставу Савета за националну безбедност постоји Биро за координацију. Такође је предвиђено формирање Канцеларије Савета за националну безбедност и заштити најних података – Националне агенција за заштити најних података и Централној рејсистири, као неопходних услова за сарадњу са земљама чланицама Партнерства за мир, чиме би се стекла могућности заштите, чувања и сјоразумне размене поверљивих података.

У моделу је предвиђено да у саставу Бироа за координацију Савета за националну безбедност буде Агенција за односе са јавношћу, чија би основна функција била односи са јавношћу целој сисјема безбедности. Модел предвиђа постојање три службе безбедности: БИА, ВОА и ВБА. Како је БИА дирекјно везана за Владу, војнообавештајна и војнобезбедносна агенција налазе се у саставу Министарства одбране. За координацију рада тих служби формира се Биро за координацију.

Тренујно, постоји Секјор за ванредне ситуације у саставу МУП-а РС, који обавља послове планирања и ангажовања на заштити и сјасавању и у ванредним ситуацијама, али модел предвиђа образовање Министарства за ванредне ситуације у саставу Владе Србије са задатком јединственој планирања и ангажовања у ванредним ситуацијама – заштити и сјасавању на националном, покрајинском нивоу и у локалној самоуправи, уз предвиђено оснивање добровољних радних јединица у случају несрећа, као и функционисања сисјема у ванредним ситуацијама.

На укујну ефикасности и стварање свесности о сисјему безбедности укујчу медији и невладине организације.